

Feliu Ventura

**COM UN RECORD
D'INFANTESA**

Il·lustracions de Daniel Olmo

SEMBRA
LLIBRES

Com un record d'infantesa

Primera edició: octubre de 2015

© Dels textos: Feliu Ventura, 2015
© De les il·lustracions: Daniel Olmo, 2015
© D'aquesta edició: Sembra Llibres, Coop. V., 2015
Apartat de correus 8
46740 Carcaixent (Ribera Alta)
sembra@seibrallibres.com
www.seibrallibres.com

Edició: Joan Carles Girbés i Xavi Sarrià
Disseny de la col·lecció: Setanta | www.setanta.es
Correcció: Carla González i Roger Sarrià
Maquetació: Josep Andrés

L'autor vol agrair l'assessorament de Pamela Gaete en temes relacionats amb Xile.

Sembra Llibres forma part de l'Associació d'Editorials Independents:

Aquest llibre s'ha imprès a BlauVerd Impressors amb paper ecològic, offset cru de 80 grams i ha estat compaginat amb cos 11 de la tipografia Chronicle.

ISBN: 978-84-943736-8-8
DL: V-2065-2015

Als meus pares, germans i germanes

A Pamela Gaete i a Claudio per obrir-me les seues infanteses
transatlàntiques

Als habitants del Sopalmo, on ha estat escrit

Yñey no rume kimlay cheu amutual kimnolu cheu ñi kupalme.
(‘No podem saber on anem si no sabem d’on venim.’)

Proverbi maputxe

BALLANT EL VALS

Tots tenim un grapat de cançons que ens obren les cicatrius. Jo tinc les meues, però només algunes aconsegueixen perforar el tel invisible que manté adormits els meus records.

Per això he tornat a agafar aquell àlbum de cartró. Desembeine el vinil i el faig voltar entre els palmells buscant la cara A. D'un bufit li escampe una mica la pols, i alguna fibra adormida, i l'acotxe al tocadiscos; és allà —m'ho sé de memòria—: diposite el capçal suaument sobre el segon tall; se sent el breu carrisqueig de l'agulla buscant el solc, un silenci *retro*, uns segons de diàleg de guitarres i, pouada del fons profund de la cançó, la veu d'Ovidi Montllor:

«Com un record d'infantesa
sempre recordaré
a la Teresa,
ballant el vals».

Crec que hui triaré aquesta cançó. Abans d'escoltar-la per primera vegada jo tenia un país, un avi i els records que ell em va transmetre dels meus pares. No els vaig conèixer, van morir quan jo era encara un xiquet de bolquers. Han passat els anys i, encara ara, de forma vívida, aquesta cançó m'obre una finestra a deu mil quilòmetres dels meus sentiments en carn viva.

Hui tinc dos països, el record càlid del meu avi, una vida per agrair-la a l'esforç dels meus pares i les cançons de l'Ovidi que em portaren de la mà per conèixer la meua pròpia història.

L'HOME QUE TANT CONEC

Érem a la terrassa del Cafè Haití, el «*café con piernas*» on Max, el director de la revista, insistia a quedar cada any amb l'equip de redacció abans de començar el nou curs. Aquells locals m'incomodaven per una sèrie de detalls que somovien els meus valors: la cambrera assignada a la nostra taula ens va rebre amb un bes a la galta, vestida amb roba molt curta i ajustada, extrema. Els clients habituals d'aquest tipus d'establiments tenien entre 50 i 60 anys de mitjana. Eren locals relativament nous, però ancorats en un passat mal envellit i uns costums amb tuf de resclosit:

—Potser fan el *café* més bo de Santiago, però no podríem quedar en un altre lloc, Max?

—Quin problema hi ha? Les tradicions són les tradicions. I, a més, estic a punt de jubilar-me, deixa'm triar almenys el que em queda.

Max era un home de costums urbans innegociables que havia après l'ofici fent una tira còmica inofensiva en un parell de diaris quan era jove. L'empresa editora d'un dels periòdics va crear una revista il·lustrada per captar un públic més jove i el van nomenar director. Vivia amb cert desencant la professió per la nostàlgia d'un esplendor i una innocència perduda. Sobretot quan la revista *Trau*ko, on treballaven alguns dels seus amics, va ser atacada arran d'una historieta que criticava la dictadura. Uns encaputxats van incendiar la redacció. Els militars van acabar

confiscant-ne l'edició. Amb el temps, Max va optar per amagar la seua autocensura amb una divisa que sempre repetia a cada jove dibuixant que entrava a la revista: «els sentiments, a la porta; els sentits, a l'escriptori».

El cafè era molt cèntric, al Paseo Ahumada, un passeig de viants amb un soroll constant pel brogit de la gent i el de milions de vehicles de motor que arrapaven els carrers pròxims. Aquell dia, però, el rugit era únicament de veus humanes. Com un riu desbocat, una gentada travessava el centre de la ciutat. Per sobre d'aquella remor, se sentia una veu amplificada per la megafonia des de la Plaza de la Constitución: «És vergonyós i indignant que s'haja rebut en cerimònia oficial una persona imputada pels crims més greus contra la humanitat».

L'any 2000, Xile cicatritzava com els Andes després d'un llarg hivern. Des del plebiscit de 1988 en què, aparentment, vam anar expulsant la dictadura del poder, la meua generació tractava d'allunyar-se del record d'una de les etapes més fosques de la nostra història. Sobretot per l'oblit imposat a través del silenci social que promovia la mateixa dictadura. Durant la nostra infantesa vam viure la caiguda del règim del terror de Pinochet i no enteníem com els seus responsables ocupaven encara una presència habitual en els mitjans de comunicació i en la vida pública.

La detenció de Pinochet a Londres va provocar un efecte letal en la imatge d'impunitat que els xilens teníem del règim. El totpoderós dictador que solia amenaçar dient que «no es movia ni una fulla» sense el seu permís, era humiliat per la justícia internacional.

El 2 de març, en les últimes setmanes de l'estiu austral, el ministre d'interior anglès Jack Straw va decidir enviar Pinochet de tornada a Xile, sense judici, a causa del seu delicat estat de salut. Però en arribar a l'aeroport de Santiago, el dictador va baixar de la cadira de rodes i va caminar amb desvergonyida normalitat fins a fondre's en una abraçada amb els generals de les Forces Armades

ON DE FAMILIARES
DOS DESAPARECIDOS

de Xile, que l'esperaven per rebre'l amb honors. Havia burlat descaradament la justícia internacional. Una onada d'indignació va recórrer els carrers del país.

Em vaig alçar de la cadira de la terrassa de l'Haití i em vaig apropar al pas de la manifestació. Milers de persones travessaven l'Alameda en direcció a la Plaza de la Constitución. Els crits de «justícia als culpables» i «l'han portat per dement, no per innocent» se sentien cada vegada més a prop.

Vam veure passar el bloc dels familiars de detinguts desapareguts, amb un mar de fotografies de rostres que ja formaven part del paisatge urbà de Santiago. Eren retrats de xilens que havien estat segrestats i torturats pel seu compromís amb la transformació del país. Jo, com molts altres compatriotes, me'ls mirava amb una certa indiferència. Encara que també amb commiseració. Sabíem que la història del nostre poble havia quedat marcada per sempre amb un tint porpra producte de la barreja de la sang amb el dol de les nostres ferides. I quan els veia, se'm regirava tot. Potser perquè era incapaç de domar aquesta contradicció salvatge: no podia evitar sentir-los part de mi; però, al mateix temps, me'n veia allunyat, com si la cosa no m'afectara en la meua condició de xilè del segle XXI.

—Ja és hora que passen pàgina —va balbotejar Max mentre remenava el cafè—. Si no ho fan, no avançarem mai.

Em va semblar un comentari profundament mesquí, però em vaig quedar en silenci amb la mirada perduda en la multitud. Amb aquells glops amargs de bon cafè i breu conversa vam donar per inaugurat els curs a la revista. Abans de marxar, la mateixa lletania de bons propòsits que acabàvem incomplint cada final de temporada. Me'n vaig anar cap a casa en direcció contrària a les patrulles policials que acudien a tota velocitat.

Al poc de temps d'entrar a treballar em vaig traslladar a un xicotet estudi, barat i cèntric, a l'últim pis del carrer Portugal,

molt a prop de la Universidad Católica. Des d'aquella mena de centre d'operacions, em quedaven ben a prop tots els locals i sales de concerts que em servien d'escenari i inspiració per al còmic «Niebla artificial» amb el qual participava en la revista. Signava amb el pseudònim Graficosis, cosa que em permetia fer crítiques musicals descarnades amb llibertat i sense les pressions del món de l'espectacle. Quasi sempre tractava temes d'actualitat, tot i que també havia fet algunes vinyetes sobre història de la música.

L'ascensor pujava fins el vuitè pis amb un soroll que semblava un lament per un esforç penós. Encara hi havia algunes caixes de Laura darrere del sofà. La seua presència era el record d'uns dies caiguts al teló de les nits de Santiago, la ciutat que vam estimar estimant-nos i on va morir un dia el sol de primavera, com cantava Santiago del Nuevo Extremo a «A mi ciudad», quan encara érem infants. Em passa contínuament: no sé dissociar cançons de records, la meua ment és com una directora de bandes sonores que no cessa.

Uns sandvitxos de *palta* amb tomaca, una agenda cultural per al trimestre següent i un subratllador: el sopar de cada dia. Semblava que pegaria fort la Nueva Cumbia Chilena i tenia pendent una visita a La Batuta de Ñuñoa per a la presentació del disc de la banda Chico Trujillo, que acabava de tornar d'una gira per Europa.

La son em vencia. Havia estat un dia llarg. Em vaig anar enfonsant al sofà fins que em vaig quedar torrat.

Ring, ring, ring, ring.

Atordit, incapaç de diferenciar un despertador d'un telèfon, vaig saltar d'un bot amb els ulls com a plats.

—Aló —vaig encertar a dir.

—Víctor Nahuel?

—Jo mateix —vaig respondre encara somnolent.

—Telefone des de l'Hospital de Maipú. És vostè familiar d'Hèctor Fornels?

—Fornells —vaig corregir, com m’havia ensenyat l’avi, per remarcar els nostres orígens valencians—. Ha passat alguna cosa?

—El senyor Hèctor Fornells ha ingressat per una parada cardiorespiratòria. Hauria de vindre. Quan arribe pregunte pel doctor Manns.

Vaig espavilar de cop. Vaig agafar un taxi i vaig instruir el conductor amb una ruta detallada perquè no m’embacinés. A tota velocitat, vam travessar els tortuosos carrers fins a les amples avingudes que feien d’artèries d’aquella ciutat eternament convalescent, minada de venedors ambulants de menjar i andròmines adossats als semàfors en roig.

Esvaït tot rastre de la manifestació, les artèries de la ciutat tornaven a bombejar al ritme habitual, com un cos després d’un repòs forçat. Vaig arribar a aquell consolat de la bena al país del dolor i vaig recórrer els passadissos encerats preguntant pel tal Manns mentre l’olor d’hospital m’anava penetrant per darrere dels ulls.

—On és el meu avi? —vaig preguntar en trobar-me finalment davant del doctor.

—És vostè Víctor Nahuel? —va preguntar com per recordar-me com es començava una conversa.

Vaig assentir.

—Aquest matí, una veïna s’ha trobat el seu avi a les escales amb dificultats respiratòries i ha telefonat al servei d’ambulàncies. —Va fer una pausa per consultar uns papers que no auguraven res de bo.— Ha estat traslladat a l’hospital i ha mort en el trajecte —i va continuar amb un to buit d’emoció—. Em sap greu.

I aleshores, la foscor.

Després d’omplir i signar diversos formularis em vaig trobar amb el cos inert del meu avi. Una taula metàl·lica, una habitació freda i estèril, un dels soterranis d’hospital on expirem

irremissiblement per darrera vegada mentre altres fan la primera inspiració dues plantes més amunt. El contemplava, li cercava les mans aspres i grans, la cicatriu al llavi i un gest congelat en plena serenor, com si se sabera en pau. Els funeraris el van col·locar en una caixa de noguer fosc i ens van acompanyar fins al cementeri.

M'havia quedat sol. Caminava cap a la porta per l'immens Cementerio General Recoleta amb les cendres del meu avi dins d'una capsa sota el braç. Sempre em va deixar clara aquesta voluntat d'incinerar-se: «sóc valencià», em deia, com si una cosa hagués de portar l'altra naturalment.

En aquell moment va arribar corrents un jove amb un vestit de saldo i una carpeta.

—Víctor Nahuel Fornels?

—Fornells.

Em va donar la mà.

—Disculpe, no voldria molestar-lo, l'acompanye en el sentiment. Li porte una comunicació del despatx de l'advocat Francisco Paine. Hauria de signar ací, per favor. Demà a partir de les nou del matí ja pot passar a fer els tràmits de possessió efectiva.

Maleïts tràmits, vaig pensar. El que no sabia era que estava a punt de precipitar-me, a empentes, escales avall d'un seguit d'esdeveniments imprevisibles.